

M Ø T E

i EØS-utvalget

torsdag den 30. mars 2000 kl. 16

Møtet ble ledet av lederen i utenrikskomiteen, *Einar Steensnæs*.

Næringskomiteens medlemmer var innkalt til å delta under dagsordenpunkt 1 og energi- og miljøkomiteens medlemmer var innkalt til å delta under dagsordenpunkt 2.

Til stede var: Einar Steensnæs, Jan Petersen, Kjell Magne Bondevik, Dag Danielsen, Kjell Engebretsen, Fridtjof Frank Gundersen, Johan J. Jakobsen, Marit Nybakk, Carl I. Hagen, Ranveig Frøiland, Gunnar Kvassheim, Øystein Hedstrøm, Kjell Opseth, Erling Brandsnes, Mimmi Bæivi, Randi Karlstrøm, Karin Kjølmoen, Terje Knudsen, Leif Helge Kongshaug, Tore Nordtun, Jan Tore Sanner, Jan Johnsen og Hallgeir H. Langeland.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: Utenriksminister Thorbjørn Jagland, fiskeriminister Otto Gregussen og olje- og energiminister Olav Akselsen.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Ekspedisjonssjef Mette Kongshem, Utenriksdepartementet, ekspedisjonssjef Tore I. Sandvold, Olje- og energidepartementet, ekspedisjonssjef Magnor Nerheim, Fiskeridepartementet, avdelingsdirektør Odd Sverre Haraldsen, Olje- og energidepartementet og underdirektør Sigrun Holst, Fiskeridepartementet.

Videre var til stede komiteens faste sekretær, Rune Resaland.

D a g s o r d e n :

1. Orientering om fiskeri- og havbrukssektorens forhold til EØS og EU v/Fiskeriministeren.
2. Orientering om gassmarkedsdirektivet ved/Olje- og Energiministeren.
3. Aktuelle rettsakter for møtet i EØS-komiteen 31. mars 2000. Se vedlagte brev fra Utenriksdepartementet, datert 20. mars d.å., med oversikt over de relevante rettsakter.
4. Eventuelt.

S a k n r . 1

Orientering om fiskeri- og havbrukssektorens forhold til EØS og EU v/Fiskeriministeren.

Lederen: Jeg gir ordet til fiskeriministeren.

Statsråd Otto Gregussen: Gjennom EØS-avtalen har Norge sluttet seg til EUs lovverk og bestemmelser på alle områdene for de fire frihetene, dvs. fri bevegelse av varer, personer, tjenester og kapital, dersom det i avtalen ikke er gjort eksplisitt unntak. I tillegg dekker EØS-avtalen bestemmelser om bl.a. sosialpolitikk, miljø og andre flankerende områder, som det heter.

Når det gjelder fiskeri og havbruk, berører alle bestemmelsene fiskerisektoren enten direkte eller indirekte, med unntak av de særskilte områder som avtalen ikke dekker. Dette gjelder i første rekke spørsmål knyttet til ressursforvaltning. Norge forvalter sine egne fiskeressurser på folkerettslig grunnlag. Det er gjort eksplisitt unntak for etablering og investering i flåteleddet i EØS-avtalen. På den annen side gjelder bestemmelsene om fri bevegelse og kapital for alle andre former for investeringer, f.eks. i fiskeindustrien.

Også når det gjelder handel, er det gjort unntak for EØS-avtalens bestemmelser om et frie varebyttet. Handelen med fisk og fiskevarer er dekket av særskilte bestemmelser – den såkalte Protokoll 9. Norge opprettholder gjennom disse bestemmelsene sine egne markeds- og støtteordninger, under forutsetning av at disse ikke er konkurransevridende. EU på sin side opprettholder et tollregime ved norsk eksport av fisk til EU. Norge har også overtatt EUs regelverk når det gjelder helse-, hygiene- og kvalitetskrav ved handel innenfor EØS med animalske næringsstoffer og felles bestemmelser innenfor veterinær sektor.

Andre bestemmelser der EØS-avtalen har rekkevidde, gjelder bl.a. sikkerhetskrav om bord i fiskefartøyer, sosiale bestemmelser, bl.a. om arbeidstid om bord, ytre grensekontroll og bestemmelser som angår skipsfart og samferdsel, for å nevne noen områder. Gjennom EUs 5. rammeprogram for forskning er Norge fullverdig deltaker, også på fiskeriforskningsområdet.

Ressurssamarbeidet mellom Norge og EU er i hovedsak basert på den tosidige fiskeriavtalen av 1980 og på avtaler mellom Norge, Sverige og Danmark.

På dette grunnlag inngår man årlige avtaler om totalkvoter og fordeling av fellesbestandene og utveksling av kvoter på de nasjonale bestandene. I tillegg drøftes andre reguleringstiltak, kontroll- og forvaltningsspørsmål.

Ressurssamarbeidet med EU er nært og har gradvis blitt utvidet til å omfatte nye områder. Samarbeidet har gitt positive resultater, bl.a. har man kommet fram til en avtale om fordeling og forvaltning av nordsjøsild. Ut fra behovet for en bedre forvaltning av de viktigste fiskeslagene i Nordsjøen, hvor fiskeinnsatsen har vært for høy i forhold til bestandsgrunnlaget, har Norge og EU for første gang for år 2000 blitt enige om et samarbeidsopplegg som skal bidra til å sikre en bærekraftig beskatning. Det er fortsatt en del problemer som gjenstår, bl.a. problemet med utkast av ungfisk.

I tilknytning til EØS-forhandlingene ble det ført egne forhandlinger mellom Norge og EU om utvikling av det tosidige fiskerisamarbeidet. En avtale om utvidet fiskerisamarbeid, med utgangspunkt i fiskeriavtalen av 1980, ble inngått ved brevveksling av mai 1992. Det utvidede ressursamarbeidet er *ikke* en del av EØS-avtalen. Gjennom denne avtalen påtar Norge seg en folkerettslig forpliktelse som innebærer at EU får en større andel av torsk. Dette kompenseres med kvotetildelinger fra EU til Norge innenfor rammen av de årlige kvoteavtalene. EU fikk også en ekstra uerkvote i forbindelse med avtalen av 1992.

Økt internasjonal handel med mat har resultert i et strengere regelverk for næringsmidler i de fleste land.

Gjennom Vedlegg I til EØS-avtalen overtok Norge i 1994 de fleste av EUs bestemmelser for å sikre at sjømat er trygg og av riktig kvalitet. Et felles regelverk med EU gir norsk sjømat lettere innpass på andre markeder i verden. Norsk fiskeindustri har på bakgrunn av dette gjennomgått en omfattende oppgraderingsprosess. Men det er fortsatt slik at standarden på enkelte fiskebruk ikke holder mål i forhold til disse reglene.

Da EØS-avtalen ble utvidet med den såkalte veterinæravtalen fra 1. januar 1999, falt EUs veterinære grensekontroll mot Norge bort. Næringen slapp forsinkende

prosedyrer når norsk fisk og fiskeprodukter ankommer det som nå blir EUs yttergrense.

Veterinæravtalen har også ført til at Norge har fått en bedre kontroll av fisk og fiskeprodukter som importeres fra land utenfor EØS-området. Fiskeriforvaltningen har i utgangspunktet satset på en enkel og rimelig modell for denne kontrollen. Det er i tråd med EØS-regelverket at grensekontrollstasjonene kompletteres med såkalte inspeksjonssentre ved fiskerivirksomhetene. Her kan offentlig kontroll av fiskeråvarer fra tredjeland utføres, slik at man unngår å sende båtlaste på fordyrende omveier.

Det har tatt tid å få den veterinære grensekontrollen for fisk og fiskevarer på plass. Samtidig kan det virke som at ESA over tid skjerper kravene til norske grensekontrollstasjoner og kontrollsentre. ESA har også krevd en økning av Fiskeridirektoratets ressurser til grensekontroll. Vi venter tilbakemeldinger fra ESA vedrørende den omfattende kontroll med innføringen av dette som ble gjennomført i februar i år. Ut fra de signalene vi har fått, kan vi forvente at deler av vårt opplegg for grensekontroll ikke kan godkjennes. Fiskeridirektøren har konkludert med at ressursene på dette området må styrkes, dersom de grensekontrollstasjonene som Fiskeridirektoratet har, skal kunne godkjennes.

Det er noen som hevder at den norske grensekontrollen av fiskeråvarer er strengere enn det som praktiseres i EU, f.eks. at varer er avvist fordi de ikke er emballert på korrekt måte. Pr. i dag har vi ikke dokumentasjon på at forsendelser som er avvist i Norge, senere er tillatt importert til EØS-området via grensekontrollstasjoner i EU.

Siden fiskeri- og havbruksnæringen ikke formelt er en del av det felles økonomiske samarbeidsområde, kan fisk og fiskeprodukter fra Norge ikke eksporteres tollfritt til EU-markedet. Handelen med fisk og fiskeprodukter er, som jeg sa tidligere, regulert i en egen protokoll i EØS-avtalen – Protokoll 9.

Protokoll 9 har gitt oss både lettelser og bortfall av tollsatser på enkelte produkter, mens vi for andre arter, som laks, sild, makrell og reker, har de samme betingelsene som tredjeland ved eksport til EU. Generelt er det slik at tollsatsene er høyere med økende bearbeidingsgrad.

Etter at EØS-avtalen trådte i kraft, har Norge fått flere tollfrie kvoter på fisk inn til EU som kompensasjon for Sveriges, Finlands og Østerrikes inntreden i EU. Dette kompliserer handelsregimet for fisk og fiskeprodukter. Når EU utvides østover, vil det frihandelsregime som vi har etablert for fisk og fiskeprodukter i EFTA-landene med sentral- og østeuropeiske land, erstattes av EØS-avtalens betingelser. Det vil derfor være en stor handelspolitisk utfordring å sikre at EUs utvidelse ikke medfører store negative konsekvenser for norsk fiskeri- og havbruksnæring. Det er likevel åpenbart at utvidelsen vil bidra til å svekke konkurransevnen for de norske bedrifter som opererer akkurat i disse markedene, og generelt blir da markedsadgangen forverret.

Siden fisk og havbruk ikke er en del av EØS-avtalens hovedbestemmelser, har Norge heller ikke fått fjernet EUs mulighet til bruk av dumping eller subsidietiltak mot Norge. I 1996 anklaget skotske oppdrettere for tredje gang oppdrettsnæringen og myndighetene i Norge for dumping og konkurransevridende støtte. EU-kommisjonen satte i verk en undersøkelse som konkluderte med at norsk laks ble dumpet på EU-markedet, og at det var gitt konkurransevridende statsstøtte til laksenæringen i Norge. Dette ble tilbakevist både av norske myndigheter og av den norske næring.

Det ble da i ettertid, etter sterkt norsk påtrykk, forhandlet fram en avtale mellom Norge og EU som et alternativ til straffetoll. Den såkalte lakseavtalen vil vare i fem år, fra 1. juli 1997 til og med 30. juni 2002, og innebærer bl.a. begrensninger knyttet til volum og pris ved eksport av laks fra Norge til EU. Avtalen innebærer også økt eksportavgift for markedsføring av laks, regelmessige konsultasjoner mellom Norge og EU – i tillegg til et formalisert samarbeid mellom næringen i de tre land. Selv om det fra begge sider har vært uttrykt tilfredshet med at lakseavtalen har fungert etter hensikten, vil den største utfordringen være å komme fram til løsninger med sikte på unngå nye dumpingsaker etter utløpet av avtalen og mest mulig stabile rammevilkår for oppdrettsnæringen i Norge og i forhold til EU og produsenter i andre land.

Handelsbetingelsene for fisk og fiskeprodukter i EØS-avtalen er ikke tilfredsstillende, og spørsmålet om å gjenoppta arbeidet med handelsbetingelsene i EØS-avtalen og Protokoll 9 er blitt reist flere ganger fra EFTA-siden. Daværende statsminister Bondevik tok opp problemstillingene omkring handelen med fisk og fiskeprodukter med EU-kommisjonens president i januar 1999.

Kommisjonen og EFTA ble enige om å følge dette opp, og EFTA utarbeidet en rapport som ble sendt til EU-kommisjonen i november i fjor. Kommisjonen har på sin side sagt at den vil kommentere rapporten i løpet av mars/april 2000, og så vil det bli avholdt møte for å drøfte de problemstillingene som rapporten reiser.

Spørsmålene som blir tatt opp i rapporten, er bl.a.:

- Det generelle tollregimet på fisk
- EUs utvidelse østover
- statsstøttereglene for fisk i EØS-avtalen
- mulighetene for å iverksette straffetiltak
- transitt av fisk.

Kort oppsummert har vi:

- et vel fungerende ressursamarbeid med EU, hvor vi har en felles utfordring i å sikre en bærekraftig forvaltning av felles fiskeressurser
- et felles regelverk med EU innenfor EØS-avtalen når det gjelder kvalitet og veterinære forhold
- store utfordringer i forhold til å bedre markedsadgangen for fisk i EU gjennom EØS-avtalen både med hensyn til at det antakelig kommer til å skje en utvidelse i EU, og med hensyn til de mulighetene som vi etter regelverket i dag har for å iverksette straffetiltak.

Lederen: Takk til fiskeriministeren.

Vi har jo fått visse orienteringer skriftlig til EØS-utvalget. Jeg går ut fra at det også kan gjøres i dette tilfelle, og at det ikke er noe til hinder for det. Jeg vil be om at det må bli gjort.

Johan J. Jakobsen (Sp): Jeg synes det var veldig nyttig å få en slik oppsummering av det som har skjedd på området fisk og havbruk. Jeg er litt usikker på hva som egentlig er nytt i forhold til det vi tidligere har blitt informert om. For all del, uansett er det veldig nyttig med en slik samlet status pr. i dag. Men er det riktig oppfattet at det som er nytt i forhold til det vi tidligere har blitt kjent med, er at ESA har skjerpet

grensekontrollen, og at en fra ESAs side har krevd at denne kontrollen blir styrket? Er det riktig oppfattet at det er de nye opplysninger, i tillegg til den etter min oppfatning meget viktige oppsummering av det som har skjedd på denne sektoren gjennom de siste årene?

Carl I. Hagen (Frp): Det er for så vidt greit å få en orientering. Jeg vil bare få lov til å si at vi fortsatt ville satt pris på om Regjeringen økte sin aktivitet når det gjaldt å prøve å få flere fiskerispørsmål inn i EØS-avtalen. Jeg vil gjenta at vi synes det ville være fornuftig om man tok opp også landbrukspolitiske spørsmål. Det har vel vært slik tidligere at hvis vi viste litt villighet på enkelte landbruksområder, kunne vi kanskje komme noe lenger i å sikre adgang for våre fiskeprodukter. Vi ville synes det var meget fornuftig om den nye regjeringen så på dette og fulgte opp det initiativet som den forrige statsminister tok, som det her ble referert til, til økt aktivitet, slik at det kanskje kan være litt nye muligheter i forhold til tidligere tider.

Jan Petersen (H): Jeg vil bare kort slutte meg til og er for så vidt enig i det siste poenget. Hvis i tilfelle den nye regjering har advisert en mer aktiv Europa-politikk, er jo dette et av de områdene som det også burde slå ut i et ganske sterkt trykk på det å få bedre vilkår. Det var det ene poenget.

Det andre poenget dreier seg om kontrollvirksomheten. For som fiskeriministeren var inne på, er man utsatt for skjerpede krav, men det er ikke sikkert at vårt kontrollapparat er godt nok til å ta unna disse skjerpede kravene. Og det har gjort at det har blitt ganske mye uro i en del lokalsamfunn, hvor folk har flyttet fordi man får en økt kontroll som kanskje oppfattes som veldig kjapp, veldig rask – og bommer. Er det problemer i første runden, vrakes hele partiene, og så er det ikke sjans til å komme tilbake til det. Med mindre kontrollsystemet styrkes, slik at kontrollene blir gode nok, vil man få ganske mange konflikter mellom kontrollmyndighetene og de som leverer, eller de som kjøper.

Jeg har merket meg det fiskeriministeren sier, at departementet ikke har greid å etterspore noen tilfeller hvor fisk er sendt videre til andre deler av EØS-området, og det er helt sikkert riktig. Men som kontrollspørsmålene fremstilles rundt omkring, er det faktisk slik at hvis vi har bommet litt på partier, vrakes det hele, med store økonomiske konsekvenser. Og så er spørsmålet: Hvor rimelig er det?

Jeg tror at det å foreta en styrkelse som gjør det mulig å foreta en rimelig kontroll i henhold til regelverket, er ganske viktig for å få ro omkring dette regimet.

Kjell Opseth (A): Det er i grunnen berre å understreke det som allereie er sagt, at auka aktivitet for å betre marknadstilgangen for fisk og havbruk er særdeles viktig for ei næring som er i sterk vekst. Det er ikkje tvil om at vi i dag har avgrensingar i forhold til EU som er vanskelege nok som det er, og det blir endå verre når dette utvidar seg austover, der vi også har stor marknad i dag. Så eg vil berre understreke at det er viktig å ha høg aktivitet for nokolunde å betre marknadstilgangen i EU, spesielt i forhold til utviding austover.

Kjell Magne Bondevik (KrF): Det siste er det ingen uenighet om. Det har vel vært tverrpolitisk enighet om hele tiden å ha et press på dette, og det presset har vært der. Det er det som har avstedkommet at det har kommet en slik rapport som kommisjonen skal kommentere tilbake.

Men vi er vel alle her klar over at hovedproblemet ikke ligger i norsk landbruk i forhold til fisk, men hovedproblemet ligger selvsagt i en del sydeuropeiske EU-land som også er betydelige fiskerinasjoner, og som har interesser å ivareta her, som gjør at en på EU-siden holder igjen. Jeg vil bare minne om det. Jeg ser ikke noen løsning i å spille den ene norske primærnæringen ut mot den andre, og vil advare mot det. I den grad en skal drive bilateralt arbeid her, er det særlig de sydeuropeiske EU-land som i dag er flaskehalsen.

Statsråd Otto Gregussen: Jeg er selvfølgelig enig med alle dem som har sagt at det er en svært viktig jobb at man fortsetter anstrengelsene for å sikre best mulig markedsadgang for norske fiskeprodukter. Jeg kan forsikre at alt som står i vår makt, skal gjøres for å få dette til. Men jeg er enig med Bondevik i at det er litt begrenset hvor store muligheter man har til dette, fordi EU spesielt på handelsregimet ønsker først og fremst kanskje å beskytte sine egne fiskeriinteresser.

Så er jeg også veldig enig med dem som sier at det blir et spesielt og nytt problem når disse tidligere østeuropeiske landene kommer inn i EU. Det er markeder som utvikler seg veldig godt. Man kan søke om kompensasjon for tapt eksport, men man klarer aldri å kompensere for mer enn det som er oppnådd til nå. Når disse markedene er de som vokser fortest, klarer man ikke å få kompensert rent teknisk for den veksten.

Når det gjelder hvorvidt disse ESA-kravene er nye, er de for så vidt det. Man har opprettet et ganske stort antall både offentlige og private stasjoner, som ESA har hatt inspektører til å gå gjennom, bl.a. en

meget nøyaktig og nitid tysk dame som har forhørt norske representanter fra Fiskeridirektoratet og private bedrifter i det lange og det brede, så vi får se hva som kommer ut av dette av konkrete bemerkninger. Men dette kommer tilbake i rapportform.

Carl I. Hagen (Frp): Bare en kort bemerkning. Det er klart at som det er påpekt, er det sterke fiskeriinteresser i EU som gjerne vil beskytte sine egne interesser – det er vi alle fullt klar over. Skal man derfor kunne vinne frem overfor EU samlet, må man sørge for at det blir andre krefter i EU som ser seg tjent med at man i EU endrer sine posisjoner på dette området. Det er helt klart at dersom vi ikke bare ville ha ensidige fordeler for Norge, men var interessert i å koble forhandlinger også til andre områder, kunne andre EU-land se sine interesser ivaretatt ved en mulighet – det er det vi påpeker. Vi er fullt klar over at de spanske fiskeriene ikke ønsker å ha noe, men hvis man da får de franske og danske bønder til å engasjere seg, så kanskje det blir en motvekt mot de spanske fiskere. Hvis man ikke får noen andre og bare gir opp og lar dette bli styrt av spanske fiskerier, kommer man i hvert fall ingen vei – man er nødt til å komme med noe som kan gjøre det interessant for EU. Jeg vil bare nevne at jeg er fullt klar over situasjonen, men det er den fastlåste situasjonen som vi nå har hatt i mange år, som kommer til være fastlåst inntil Norge endrer sine posisjoner som en helhet.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Jeg har bare lyst til å kommentere akkurat dette, for jeg tror jeg vil advare mot den veien som Carl I. Hagen skisserer her, å blande de sakene sammen, i hvert fall på den måten som gjøres nå. For man må ikke ha den oppfatning at det først og fremst er landene i Sør-Europa som er problemet her. Det er jo like mye Danmark og andre som ønsker å få råfisk fra Norge og bearbeide den selv, og derfor vil opprettholde tollsatser. Hvis man åpner for en kobling mellom landbruk og fisk, tror jeg vi kommer til å få en lang, lang liste vi skal drive og forhandle om på landbrukssektoren, og det vil bli relativt uoversiktlig. Nå kan vi få en sak når det gjelder protokoll 3, der vi egentlig har en avtale med kommisjonen, og jeg synes ikke vi nå skal åpne for å få nye krav på oss der, når vi tross alt har kommet dit. Jeg skal komme tilbake til det i et innlegg senere. Men det er en misforståelse å tro at det er noen land i sør som er problemet når det gjelder fisk. Det er like mye andre land som ønsker å industrialisere norske råvarer. Men det skyldes jo rett og slett at vi

ikke er medlem av EU at man har de tollsatsene, og det ønsker man jo da selvfølgelig å opprettholde.

Lederen: Ønsket fiskeriministeren ordet?

Statsråd Otto Gregussen: Nei, det var det samme som utenriksministeren sa.

Jan Petersen (H): Det er sikkert riktig alt det som sies der, men da reiser spørsmålet seg: Hva er så forhandlingsstrategien? For det er jo ikke nok bare å konstatere at her har vi et problem. Hvis vi ikke nå har en strategi, må vi konstatere at da er det jo bare å fremme fromme ønsker og regne med at det ikke går. Spørsmålet er: Hva gjør vi nå? Jeg er enig i at det er mange motkrefter av forskjellig art, men man må jo prøve å finne en eller annen måte å bryte gjennom på. Det er i grunnen det vi spør om: Hvordan kan man bryte gjennom?

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Det skal vi nok komme tilbake til. Jeg tror ikke det er noen god vei å koble de to protokollene, for da tror jeg vi kommer dårlig ut. Men det kan vi selvfølgelig tenke nøyere på. Jeg har bare lyst til å signalisere her at da kan vi få veldig mange ting på bordet som gjør at situasjonen blir uoversiktlig.

Lederen: Da setter vi punktum for sak nr. 1 og sier takk til fiskeriministeren og hans folk og næringskomiteen.

S a k n r . 2

Orientering om gassmarkedsdirektivet ved/ Olje- og Energiministeren

Statsråd Olav Akselsen: Gassmarknadsdirektivet skal vera gjennomført i nasjonal lovgjeving innan 10. august 2000. Ettersom direktivet er heimla i EU-traktaten sine føresegner om den indre marknaden, vil gassmarknadsdirektivet vera relevant for innlemming i EØS-avtalen. Det inneber at EFTA-statane skal vurderer om direktivet skal innlemmast i EØS-avtalen.

Føremålet med gassmarknadsdirektivet er å skapa større konkurranse i den europeiske gassmarknaden for å oppnå lavare prisar til brukarane. Det skal skje ved at andre enn eigarane skal få tilgjenge til gassrørleidningane. Denne utviklinga vil gå framover utan omsyn til korleis Noreg stiller seg til direktivet.

Gassmarknadsdirektivet omhandlar m.a. ein rett for gasskjøparar til å få tilgjenge til rørleidningar som transporterer produsert gass til marknaden, såkalla oppstraumsrørleidningar. Desse reglane vil òg gjelda våre ilandføringsrørleidningar. Det er likevel ikkje helt klart kva direktivet vil innebera for Noreg.

Den førre regjeringa har tidlegare orientert EØS-utvalet om at dei norske styresmaktene melde frå til EU-kommisjonen og sentrale medlemsland i 1999 at direktivet kan bli innlemma i EØS-avtalen, dersom ein får aksept for at det noverande ressursforvaltningssystemet for gass er konsistent mot direktivet. Reaksjonane var klart at det ville bli svært vanskeleg å få aksept for dette frå alle i EU.

Det vil derfor ha lite for seg å halda fram med drøftingane med EU på dette grunnlaget.

Slik forvaltninga av gassressursane er organisert i dag, vil det likevel ikkje utan vidare vera enkelt å tilpassa systemet fullt ut til reglane i direktivet. Det er tvil om kva for tilpassingar i systemet som vil bli nødvendige.

Det er òg serleg viktig å peika på at det enno ikkje er tatt avgjerd om kva felt som skal levera gass under fleire av dei langsiktige avtalene om gassal som er gjorde. Totalt omfattar dette om lag 410 milliardar sm^3 eller over 25 pst. av dei totale mengdene gass som er selde. Fleire felt er i ferd med å modna sine ressursar i tillit til at dei vil få konkurrera om desse kontraktane. Det er viktig at ein ikkje no skapar uro rundt det norske systemet, og at desse felte kan utviklast slik ein ynskjer.

Desse vurderingane vil ta tid. For å få den naudsynte klarleiken i høve til dei faktorane som er nemnde, samt tid å gjera eventuelle tilpassingar til gassforvaltningssystemet, er truleg ein overgangsperiode på inntil fem år frå den tida det skal vera gjennomført i nasjonallov i EU ynskjeleg.

I lys av dette har norske styresmakter hatt samtalar med EU-kommisjonen på embetsplan tidlegare i år om at målsettinga frå norsk side framleis er å innlemma direktivet i EØS-avtalen. Ein har i desse samtalanane gjeve uttrykk for at det kan visa seg å vera nødvendig med ein overgangsperiode før direktivet kan gjennomførast i norsk rett, og at ein periode på fem år kan vera ynskjeleg. Formelt vil dette skje ved at EØS-komiteen tek avgjerd om innlemming av direktivet i EØS-avtalen så snart tilhøva ligg til rette for det. Komiteen må samtidig ta avgjerd om kva tid vedtaket skal setjast i verk.

Sjølv om det kan verta svært vanskeleg å få aksept i EU for ein så lang overgangsperiode som fem år, vil Regjeringa halda fram med denne strategien for innlemming av direktivet i EØS-avtalen. Det er svært viktig å sikra den best moglege langsiktige forvaltinga av gassen vår.

Kjell Magne Bondevik (KrF): Dette er jo en relativt vanskelig og også viktig sak. Jeg er enig med olje- og energiministeren i at vi må sikte oss inn mot en betydelig overgangsperiode for å se om vi kan få organisert gassforvaltningen for øvrig, slik at den er robust. Det som etter mitt skjønn er viktig, er at en bruker tiden framover til å forsøke å få forsikringer fra EU-hold – og for så vidt også fra EFTAs ESA – om at det øvrige gassforvaltningssystemet som vi måtte tilpasse og gjøre mest mulig robust, ikke blir utsatt for nye angrep dersom og når vi innlemmer gassmarkedsdirektivet i Norge.

Nå har vi som kjent forskriftsfestet GFU, som jo er en veldig viktig del av gassmarkedsforvaltningen, det var for å gjøre den viktige delen av gassforvaltningen mer robust mot angrep, slik at en da ikke bare kan angripe selskapet, men da vil en i tilfelle gå mot norske myndigheter, siden dette er forskriftsfestet. Det er en posisjon jeg tror det er viktig å holde fast ved, så hva det endelige gassmarkedsregimet vil bli, er det selvsagt for tidlig å si noe om nå, men jeg vil i hvert fall bare understreke alvorret i saken og at Regjeringen virkelig jobber med slike saker som jeg her har nevnt. På det grunnlaget kan jeg gi min støtte til at en arbeider i retning av en inntil fem års overgangsperiode med sikte på senere innlemmelse.

Hallgeir H. Langeland (SV): Eg forstår det òg sånn som Bondevik. Dette er eigentleg ei korrigering av ein strategi som vi har jobba etter før.

Eg har to spørsmål. Det eine går på GFU og den saka som er i ESA, om det er noe nytt i forhold til den.

Det andre spørsmålet er knytt til eigarskap til infrastrukturen, altså til sjølve rørledningssystemet, om ein vurderer dette direktivet i forhold til den saka som pågår i forhold til statleg eigarskap i petroleumssektoren.

Jan Tore Sanner (H): Først må jeg få slutte meg til det som er sagt om at det er viktige norske interesser vi her diskuterer, og at det er store verdier som er involvert. Fra Høyres side mener vi at det også vil være en fordel å få til en overgangsperiode. Om den skal være fem år, eller om det vil være tilstrekkelig med kortere overgangsperiode, det vil ikke vi sette noe absolutt punktum etter. Så hvis det er nødvendig å korte noe ned på denne overgangsperioden for å få til en smidig løsning med EU, vil vi kunne støtte det.

Helt avslutningsvis vil jeg bare understreke at liberaliseringen av gassverkene i Europa ikke bare er et problem for oss, her ligger det også store muligheter, så en må ikke stirre seg helt blind på alle de problemene som ligger der. Det er klart at vi har forskjellige interesser. EU ønsker lavere priser og vi som selger, ønsker selvfølgelig høyere priser. Men her ligger det altså muligheter ved at det er et ekspanderende marked, og at vi som en stor produsent også vil kunne spille en rolle i prisdannelsen.

Carl I. Hagen (Frp): Jeg fikk nå behov for noen angrep, for det er sikkert jeg som ikke kan nok, men det brukes en del uttrykk som jeg ikke helt skjønner. Hva menes med at man skal ha et robust system mot angrep? Hva slags angrep er det man egentlig snakker om? Jeg er så naiv, jeg lurer på hva dette egentlig dreier seg om. Er det ikke slik at disse rørledningene – på samme måte som vi her hjemme driver og sloss om telelinjer og veier og jernbanelinjer – skal åpnes for konkurranse, og at man ikke skal kunne bruke noen monopolmakt? Det må da være en politikk som norske myndigheter tilstreber generelt, at man får en større grad av konkurranse inn i denne sektoren. At vi som lovgivende myndighet og regjering skal motsette oss det, det skjønner jeg ikke. Så jeg vil gjerne at noen opplyser meg om hvorfor det er så farlig med å få litt økt konkurranse inn også i denne sektoren som vi tilstreber på alle andre sektorer. Hva er det som skal være robust, og hva er dette angrepet? Jeg håper noen føler seg påkallet til å gi noen opplysninger på norsk som også jeg skjønner, istedenfor dette merkverdige språket som har utviklet seg.

Lederen: Kanskje olje- og energiministeren vil gjøre et forsøk.

Statsråd Olav Akselsen: Eg veit ikkje om eg er i stand til å klara opp i den misforståingen, men eg kan prøva. Eg tolkar det iallfall slik at det er støtte for hovudstrategien til Regjeringa. Det er klart at Noreg og EU har ulike interesser her. EU er i hovudsak ein kjøpar av gass og vil derfor ha billigast mogleg gass og størst mogleg konkurranse, mens Noreg er ein seljar av gass, og me vil i utgangspunktet ha høgast mogleg betalt for den ressursen vår. Det er slik at me sjølvsagt håpar på å koma fram til ei semje med EU som gjer at me beheld eit system som ivaretar våre interesser. Men det er rett som Bondevik seier, at ein kan ikkje allereie i dag konkludera med korleis det systemet vil bli når denne overgangsperioden er ferdig. Det er altså ei utvikling som pågår, men me vil gjera det me kan for å ivareta våre interesser.

Så er diskusjonen kvar begynnar marknaden og kva tid tar produksjonen slutt, og då er det slik at dei norske felta er knytte nært saman slik at dersom det f. eks. er uver eller vedlikehald, så kan ein stengja av enkelte plattformer og opna andre. Så det er veldig mykje som talar for at marknaden ikkje skal gå heilt til foten av plattformen, for å seia det på den måten.

Så er det blitt stilt spørsmål ved Gassforhandlingsutvalet, som me har hatt no, uavhengig av gassdirektivet, men med bakgrunn i EØS-avtalen som sådan. Det pågår altså allereie ei sak der som gjer at me må førebu oss på at det kan vera behov for å leggja dette om. Det me ber om, er at dersom ein allereie no gir tilsegn om at me vil slutta oss til og bli ein del av dette direktivet, at EU òg samtidig legg vekk det som her er kalla for eit angrep, men som iallfall er ei sak retta mot Gassforhandlingsutvalet. Eg trur det var svar på spørsmålet frå Langeland. Pr. i dag er det iallfall ingenting nytt på det området, men vårt utgangspunkt er at den saka blir lagt til side.

Når det gjeld eigarskap og forholda om det er nokon samanheng, er det ingen automatisk samanheng i det. Det vert sjølvsagt slik at me når så langt kjem, må vurderer kva som er best for å oppnå best mogleg pris, men det er ingen automatisk samanheng med dette.

Når det gjeld varigheita på overgangen, sa eg i innlegget mitt at vårt utgangspunkt er fem år, men at det samstundes kan vera vanskeleg å få gjennomslag for fem år, men det er likevel det som er vårt utgangspunkt, og så får me sjå kva me greier å oppnå i forhold til EU.

Då håpar eg at eg har svart på spørsmåla.

Kjell Magne Bondevik (KrF): Siden Hagens spørsmål sikkert også var delvis rettet mot meg, i tilknytning til robust, er det altså ikke

tykkelsen på rørledningene. Men det har vel i veldig stor grad med Norges muligheter til å inngå langsiktig avtale om gassforskriften å gjøre, for hvis rørledningssystemet skal utsettes for en mer utstrakt konkurranse hvor andre kan komme inn og på kortere sikt kjøpe kapasitet, vil vi ikke lenger ha samme kontrollen over kapasiteten i rørledningen. Her ligger det en betydelig interessekonflikt som Norge i det videre arbeid må søke å ivareta så godt som mulig.

Statsråd Olav Akselsen: Eg vil berre slutta meg til det.

Carl I. Hagen (Frp): Vi stiller oss sterkt tvilsomme til at denne strategien er riktig, fordi den er ensidig passiv proteksjonistisk og ikke har noe av den offensive muligheten til å se muligheter ved større grad av vertikal integrering av de selskaper som opererer i Norge, slik at vi kan gå inn i Europa. Det er altså en ensidig negativ beskyttelse istedenfor å se muligheter på lang sikt. Så jeg vil ikke gi min tilslutning, men vil bare registrere at sånn er ståa.

Lederen: Det aner meg at dette ikke har noe med oppklaring å gjøre, men er mer politisk.

Carl I. Hagen (Frp): Det ble sagt at det er full oppslutning om denne linjen. Vi er nok mer enig i forhold til gassdirektivet og en kortere overgangsperiode enn det som andre har gitt uttrykk for. Vi ser ikke farene, vi ser faktisk mulighetene.

Lederen: Det er behørig notert.

Da er vi ferdig med sak nr. 2 også. Da sier vi takk til energiministeren og hans folk. Her gjelder det samme som tidligere. Vi vil gjerne at de orienteringene, disse opplysningene av generell art, slik at de kan frigjøres.

Einar Steensnæs (KrF): Da går vi over til punkt 3.

S a k n r . 3

Aktuelle rettsaker for møtet i EØS-komiteen 31. mars 2000.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Jeg vil komme inn på tre konkrete og aktuelle saker i dette innlegget. Men la meg først vise til at den kommenterte listen som er oversendt Stortinget når det gjelder rettsaker som er aktuelle for innlemmelse i EØS-avtalen på EØS-komiteens møte 31. mars, gjelder 36 rettsaker. Et flertall av disse var også med i den listen som ble oversendt i februar, og det er faktisk bare 11 nye på listen denne måneden. At et så høyt antall rettsaker ble trukket av EU-siden, skyldes forsinkelser i EU-kommisjonens prosedyrer. EØS-komiteebeslutningen om forberedende tiltak for det europeiske språkår i 2001, som er omtalt på sidene 27-28 i den kommenterte listen, er av samme grunn utsatt fra marsmøtet i EØS-komiteen.

Som det framgår av listen, vil beslutningen om deltakelse i rammeprogrammet for kultur 2000-2004 etter planen bli vedtatt på EØS-komiteens møte i mars. Som et avvik fra vanlig prosedyre ble stortingsproposisjonen om dette programmet behandlet i Stortinget tirsdag 28. mars, før EØS-komiteens møte, i tråd med den prosedyre som utenriksminister Vollebæk redegjorde for i sitt innlegg for utvalget 25. januar.

Det er denne måneden uvanlig mange beslutninger som krever forbehold om Stortingets samtykke. I tillegg til to beslutninger som også ble omtalt av min forgjenger i februar - nemlig rådsvedtak 1999/51 om deltakelse i EUs program for et europeisk utdanningsløp, og europaparlaments- og rådsvedtak 1295/1999 om et handlingsprogram om sjeldne sykdommer – gjelder dette rådsbeslutning 1999/847 om et handlingsprogram for sivil beredskap, europaparlaments- og rådsbeslutning 253/2000 om et handlingsprogram for allmennutdanning og europaparlaments- og rådsvedtak 2000/293 om et handlingsprogram for bekjempelse av vold mot barn, ungdom og kvinner.

Så vil jeg gjerne si noen ord om to saker som min forgjenger omtalte i sitt innlegg i februar, nemlig protokoll 3 om bearbejdede landbruksvarer og ESAs grunngitte uttalelse om trygd på kontinentalsokkelen. Når det gjelder protokoll 3 – og vi var jo litt innom det i første runde – har vi etter lange og vanskelige forhandlinger med kommisjonen kommet fram til en balansert ”pakkelsning”. Saken er imidlertid blitt mer politisert ved at det er reist innsigelser fra svensk side under rådsbehandlingen i EU. Utenrikshandelsminister Pagrotsky og landbruksminister Winberg har sendt brev om saken til den ansvarlige kommissær, Erkki Liikanen. Saken ble også drøftet i EUs landbruksråd 20. mars. Sverige ønsker en gjenåpning av forhandlingene og mer

omfattende konsesjoner fra norsk side. På norsk side kan vi ikke se at de synspunkter som er fremmet av Sverige, er dekkende for de faktiske forhold. Deler av argumentasjonen dreier seg om landbrukspolitiske forhold, som ikke er omfattet av EØS-avtalen. Ytterligere konsesjoner vil dessuten ha betydelige konsekvenser for norsk næringsmiddelindustri. Nå avventer vi kommisjonens formelle innspill etter at saken er ferdigbehandlet i EUs rådsstruktur. Regjeringen vil i lys av dette foreta en gjennomgang av situasjonen når det gjelder protokoll 3.

Når det gjelder trygd på kontinentalsokkelen, hevder ESA i sin grunngitte uttalelse at EUs trygdeforordning må få anvendelse også utenfor territoriet, dvs. på sokkelen. Vi har nå fått frist til 20. april med å avgi vårt svar til ESA. Regjeringen vil vurdere saken i lys av den informasjon som er innhentet, og vil eventuelt anmode utvalget om et møte dersom Regjeringens standpunkt innebærer at saken går til EFTA-domstolen.

Til slutt vil jeg få nevne en sak der ESA 28. mars avgjorde å reise traktatbruddsøksmål mot Norge for EFTA-domstolen. Norges beslutning om å opprettholde avslaget på søknad om å berike Kelloggs "Corn Flakes" med B-vitaminene tiamin, riboflavin og niacin samt jern ble omtalt av min forgjenger på EØS-utvalgets møte i januar. EØS-avtalens artikkel 13 gir under bestemte forutsetninger adgang til å opprettholde nasjonale restriksjoner på handelen dersom dette er nødvendig ut fra hensynet til vern av menneskers helse. Fra norsk side er avslaget blitt begrunnet i en slik helsefare. Norge har strengere krav enn EU når det gjelder beriking av næringsmidler. I henhold til norsk regelverk må det foreligge et dokumentert behov i befolkningen før slik beriking skjer. Norsk begrunnelse ble meddelt ESA 28. januar som svar på ESAs grunngitte uttalelse. Vår argumentasjon er ikke akseptert av ESA, som altså har besluttet å reise søksmål for EFTA-domstolen.

Carl I. Hagen (Frp): Bare et par kommentarer til noen av disse saker som utenriksministeren nevnte.

Først til rettsaktene, som han snakket om først vil komme i mars - EØS-komitebeslutningen om forberedende tiltak for det europeiske språkår i 2001, og også rådsbeslutningen om kultur 2000-programmet, som har vært.

Vi har nok hatt en liten misforståelse hos oss, vi trodde dette var tidligere ferdigbehandlet. Vi kan bare beklage at det ikke er alt vi greier å få med oss. Vi var også med på det i forbindelse med proposisjonen, men når vi har sett på dette nå, er vi motstandere både av å være med i dette europeiske språkåret, og også dette rådsprogrammet om kultur 2000. Selv om vi var med på proposisjonen, som ikke ser ut til har vært behandlet – vi trodde den var det – vil jeg bare varsle at vi er uenige. Når det står i det

tekniske sammendraget at programmet er åpent for EFTA- og EØS-landene som deltar med fulle rettigheter i komiteen, men uten stemmerett, da har vi hatt den holdningen at hvis det er et formål med å være med i noe som vi anser for å være viktig, f.eks. Schengen, da er vi med, selv om vi ikke har stemmerett. Men når det er et formål som vi egentlig ikke syns er noe særlig viktig – og disse kulturgreiene syns ikke vi er noe særlig viktig – da er det rart om Norge skal være med når vi ikke har stemmerett, på å bruke penger på et EU-styrt program. Det er med forundring vi merker oss at andre partier som har en veldig klar negativ holdning til å la seg styre av EU, her er med på denne type programmer som man ikke har stemmerett på, og som ikke er vitale for å ivareta norske interesser. Så vi er da imot disse forhandlingene. Jeg vil bare ha det varslet

Så var det hyggelig at utenriksministeren poengterte at svenskene nå gjerne vil komme i forhandlinger og begynner å bli litt interessert i landbruk. Det bekrefter jo nøyaktig det jeg sa i foregående sak, at det er innen EU interesse for at vi skal begynne å diskutere landbrukspolitiske spørsmål. Vi vil derfor fastholde at selv om det er utenfor EØS-avtalen i dag, bør Regjeringen vurdere om tiden er kommet for å kunne gå noe lenger innenfor rammen av EØS-avtalen for å oppnå bedre situasjon for fiskeri, mot at vi eventuelt viser noe villighet til å være imøtekommende på landbruk. Det er en reell problemstilling. Jeg noterte det utenriksministeren sa i sted, men jeg vil fastholde at vi bør ikke være så avvisende overfor den svenske sosialdemokratiske regjering og statsminister som utenriksministeren her gir uttrykk for.

Når det gjelder Kellogg-saken, vil vi fastholde det vi tidligere har sagt, at her burde Norges regjering spare disse utgiftene ved denne domstolen ved å akseptere ESAs vurdering og ESAs syn og ikke la det bli noen domstolsavgjørelse på denne Kellogg-saken. Det syns vi er for dumt.

Johan J. Jakobsen (Sp): Bare for ordens skyld: Vi i Senterpartiet er selvsagt ikke noe særlig interessert i at Regjeringen opptrer på en slik måte at vi får stemmerett i forbindelse med disse programmene, men jeg ser ikke noe problem i at en fra norsk side skal delta i programmer av denne karakter. Så jeg har ikke noen innvendinger mot det.

Jeg er tilfreds med det utenriksministeren sa om protokoll 3. Det lå veldig mye arbeid bak den pakkelsesløsningen og den balanserte løsningen som en kom fram til i forrige runde. Jeg syns det er nesten på kanten når svenskene så kort tid etter anfekter en avtale som Norge har gjort når det gjelder protokoll 3.

Så har jeg et generelt spørsmål som har med rettsaktene å gjøre - det er jo særlig de som er knyttet til næringsmidler og legemidler som påkaller oppmerksomhet. Vi ser at i de fleste sammenhenger har saken vært til vurdering i Statens legemiddelkontroll, Veterinærhøgskolen og Den Norske Veterinærforening, og dette er jo organer som har ord på seg for å innta en restriktiv holdning til slike saker.

Jeg vil imidlertid bare få bekreftet et par ting, det er mulig det er unødvendig: Når det i forbindelse med flere av disse rettsaktene understrekes at når det gjelder f.eks. minimumsgrenser for restmengder av veterinærpreparater, vil det norske regelverket måtte endres – kan en da gå ut fra, i og med at dette er forelagt de fagmyndigheter som jeg refererte til, at de endringer det er snakk om, er endringer i mer restriktiv retning, eller ligger det i denne generelle formuleringen ”vil måtte endres” en mulighet for at en i enkelte sammenhenger kanskje øker maksimumsgrensen for f.eks. slike restmengder? Jeg syns kanskje det er litt rart at en ikke er litt mer presis på i hvilken retning det endres. Eller er det så selvfølgelig at det er i restriktiv retning at det ikke er nødvendig å presisere det?

Kjell Magne Bondevik (KrF): Når det gjelder dette spørsmålet om trygderettigheter på sokkelen, er det en sak som utenriksministeren selvsagt er vel kjent med.

Vi mener fra norsk side at det ikke er noen grunn til å gi etter. Men hvis dette er ender opp i en domstolsak, så kan jo konsekvensene bli enda mer negative for Norge enn om vi aksepterer den isolerte rettigheten. Det er en vanskelig avveining vi står overfor her, men jeg regner med at Regjeringen i sitt videre arbeid, som det også ble gjort tidligere, tar en skikkelig sjekk på hva andre land har gjort. Så vidt jeg vet er det ikke alle EU-landene engang som har akseptert dette som det nå presses på for at Norge skal akseptere på kontinentalsokkelen. Og hvis en finner – jeg skjønner at da vil utenriksministeren i tilfelle komme tilbake hit – å ville tilrå at vi skal gi etter her, må en i tilfelle gjerde dette inn på en slik måte at ikke det får konsekvenser for andre trygdeordninger og støtteordninger utover denne som det her er snakk om.

Det vil ha økonomiske konsekvenser også, og skulle det få konsekvenser for andre trygdeordninger, ville de økonomiske konsekvensene bli langt, langt større enn det beløpet det her er snakk om, som heller ikke er helt bagatellmessig. Så jeg vil i hvert fall understreke at vi legger vekt på disse hensyn i det videre arbeid.

Jan Petersen (H): Siden vi nå har et nytt møte om en to-tre minutter, så et par korte kommentarer.

Det ene er at denne Kellogg-saken skulle vært gitt opp for lenge siden, og det andre er om det er mulig å bruke protokoll 3 i andre forhandlingssammenhenger. Det er jo klart at der har man en mulighet hvis man er villig.

Marit Nybakk (A): Bare et par korte kommentarer.

Når det gjelder protokoll 3, har vi her fått bekreftet at den er vanskelig. Arbeiderpartiet har selvfølgelig tiltro til at den blir behandlet på en skikkelig måte og er tilfreds med det som utenriksministeren har sagt.

Denne Corn Flakes-saken er en gjenganger. Den må vi da bare avvente, slik den nå ligger. Den henger for øvrig også sammen med andre saker som er på beddingen, som dreier seg om veldig mange av de samme problemstillingene. Jeg kan nevne barnematdirektivet, som vel er rundt hjørnet.

Johan J. Jakobsen (Sp): Jeg skal være litt kort.

Når det gjelder Corn Flakes-saken, har vi i Senterpartiet hatt den grunnholdning at en har fulgt de anbefalinger som de faglige myndigheter har gitt. Og det syns jeg fortsatt bør være en ledetråd.

Utenriksminister Thorbjørn Jagland: Når det gjelder de programmene som Fremskrittspartiet nå ville gå imot, konstaterer jeg at det likevel er et flertall. Vi har for øvrig vært med på to tidligere kulturprogrammer, men jeg skjønner at dere av andre grunner har synspunkter på det.

Når det så gjelder protokoll 3, kan jeg ikke si noe mer enn det jeg sa. Vi får avvente et eventuelt krav fra kommisjonen om å ta opp igjen forhandlingene. Det har vi altså ikke fått, og jeg syns ikke det er noen grunn til å be om at man skal gjenoppta de forhandlingene. Og skulle det skje, får vi komme tilbake til det.

Ellers er jeg enig i Bondeviks betraktninger om trygderettighetene på sokkelen. Der har vi også informasjon som tyder på at EU-land ikke har gjennomført det. Det var grunnen til at det ble utsatt på forrige møte

i EØS-utvalget, og nå har vi da muligheten fram til den 20. april for å gå gjennom den situasjonen.

Kellogg-saken har jeg ikke noe annet å si om enn at det løpet ble jo kjørt, og ESA har gjort det de har gjort. Der står saken rett og slett.

Jakobsen spurte om dette med endringer, om de var i restriktiv retning. Jeg vet ikke om det er betryggende, men det ble iallfall sagt bak meg her at endringene ikke er problematiske. Men vi kan godt forsøke å gå mer konkret inn i det for å gi et bedre svar.

Lederen: Da er sak nr. 3 ferdigbehandlet, og det er ikke innmeldt noen saker under Eventuelt.

Møtet hevet kl. 17.05.